

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR-**

1995 yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

5-2022

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

B.Sh.Shermuhhammadov, A.A.Ergashev

Alohida ta'limga ehtiyoji bor bo'lgan o'quvchilarga ta'lim- tarbiya berishni takomillashtirish omillari 7

J.E.Tursunov

O'quvchilarning kreativlik qobiliyatlarini shakllantirishda fanlararo bog'lanish..... 12

FALSAFA, SIYOSAT

N.S.Normatov, Z.S.Jumanov

Bemorlarning huquqlarini amalga oshirish bilan bog'liq tibbiy xizmatlarda raqamli texnologiyalar va sun'iy intellektdan foydalanish istiqbollari..... 18

M. B.Xudaybergenova

Oliy ta'lim muassasalari talabalari orasida mutolaa madaniyatini shakllantirish: joriy muammolar va yechimlar tadqiqoti 26

TARIHX

M.H.Isamiddinov, N. Sh.Kambarov

Fag'onaning ilk bronza davri jamoalari 30

O.V.Mahmudov

«O'rta asr Yevropa tarjima markazlari» tushunchasi va uning ilmiy iste'moliga oid..... 36

N.Sh.Kambarov, I.S.Xakimova, A.R.Poziljonov

Jaliltepa yodgorligining Farg'ona vodiysi qadimgi davri madaniyatlaridagi o'rni 45

D.A.Aytimova

Qoraqalpog'istonda dastlabki kutubxonalarining shakllanishi va rivojlanish tarixidan 49

B.M.Abdullayev, N.Sh.Kambarov, A.R.Poziljonov

Andijon viloyatidagi Xonobod-1 yodgorligida ikkinchi mavsum dala tadqiqot natijalari 54

Sh.T.Quldashev

“Tarixi shavqiy” asari: topilishi va ilmiy tahlil 66

Q.Sulaymonov, D.Madaminov

Yangi bilimlarni o'zlashtirishda tez o'qishning ahamiyati 72

Z.N.Xatamova

Qo'qon xonligi moliyaviy tizimiga elchilik masalalarining ta'siri: Xudoyorxon zodaning “Anjum at-tavorix” asari asosida 76

I.M.Burxonov

Qo'qon xonligi tarixini o'rganishda Asomiddin O'rinboyev ilmiy tadqiqotlarini o'rganilganlik darajasi 84

A.N.Maxmudova

R.X.Sulaymonov tadqiqotlarida qadimgi Sug'd moddiy madaniyati muammolari 88

A.Sharofiddinov, D.Q.Mukarramov

Toshkent yeparxiyasiga boshchilik qilgan ruhoniylar faoliyati tahlili 91

D.A.Ismoilova

Turkiston o'lkasida kon-metallurgiya tarixidan (XIX asr oxiri - XX asr boshlari). 96

E.L.Gasanov

Ganja shahrini ko'chish tarixining tadqiqi haqida 101

ADABIYOTSHUNOSLIK

A.G.Sabirdinov

Mirtemirning she'riy mahorati xususida 106

Z.A.Rahimov

Tarixiy romanda syujet va xarakter 110

F.Isomiddinov

Irim-sirimlar 115

D.M.Xoshimova

«Boburnoma»dagi shaxs va xarakter munosabatini ifodalovchi qiyosiy vositalarning tarjimada berilishi 120

IRIM-SIRIMLAR

ШУГУНҲО

СУЕВЕРИЯ

SUPERSTITIONS

Исомиддинов Фарҳод¹¹Исомиддинов Фарҳод

–дотсенти кафедраи забоншиносии Донишгоҳи давлатии Фарғона.

Annotatsiya

Bu maqolada xalq tilida irim-sirim deb ataladigan davrning eng muhim masalalaridan biri – xalq odatlariga e'tibor qaratilgan. Muallif irim-sirimni folklorning mustaqil janri deb e'lon qilishga, mavzu va mazmuniga ko'ra tasniflashga, kelib chiqish manbalarini tadqiq qilishga, hayot haqiqatiga qanchalik mos kelishi yoki xurofotga asoslanganligini ko'rsatishga harakat qilgan.

Аннотация

Дар мақолаи мазкур ба яке аз масъалаҳои муҳими рӯз – урфу одатҳои мардумӣ, ки онро дар адабиёти бадеӣ шугунҳо ва дар забони халқ ириму сиримҳо меноманд, таваҷҷуҳ зоҳир гардидааст. Муаллиф кӯшидааст шугунҳоро чун жанри мустақили фолклорӣ эълон дошта, онҳоро вобаста ба мавзӯю мундариҷа гурӯҳбандӣ намуда, сарчашмаҳои пайдоиши онро баррасӣ карда, то чӣ андоза ба воқеият ва ҳақиқати зиндагӣ созгор ва ё хурофотӣ будани онҳоро нишон диҳад.

Аннотация

В данной статье уделяется внимание одному из важнейших вопросов современности - народным обычаям, которые в художественной литературе именуется сёгунами, а в просторечии ириму сиримами. Автор попытался объявить сюгуны самостоятельным жанром фольклора, классифицировать их по тематике и содержанию, исследовать источники их происхождения, показать, насколько они совместимы с действительностью и правдой жизни или суеверны.

Abstract

This article, focuses on one of the most important issues of our time, folk customs which in fiction are called superstitions and in common parlance- irim-sirim. The author tried to declare superstition as an independent genre of folklore, classify them according to their themes and content, explore the sources of their origin, show how they correspond to the reality of life or they are based on superstitions.

Kalit so'zlar: janr, xalq og'zaki ijodi, shugun, irim-sirim, fantaziya, xurofot, diniy, xalqiy.

Калидвожаҳо: жанр, фолклор, шугун, ирим-сирим, бофта, хаёл, хурофот, динӣ, халқӣ.

Ключевые слова: жанр, фольклор, ирим-сирим, фантазия, суеверие, религиозное, народное.

Key words: genre, folklore, irim-sirim, fantasy, superstition, religious, folk.

МУҚАДДИМА

Шугунҳо (гуфтаҳо, ақидаҳои мардумӣ, андешаҳои халқӣ, боварҳо, ириму сиримҳо, фолномаҳо) байни мардуми тоҷик аз замонҳои қадим вучуд дошта, пайдоиши онҳо бештар ба ҳодисаҳои табиат, хусусан вазъи обу ҳаво, рафтору кирдори одамоне алоқамандии зич дорад. Аз ин боис, иримҳоро дар ҳамаи соҳаҳои ҳаёти инсонӣ дарёфтани мумкин аст ва ақоиботи қор дар он аст, ки ирим-сиримҳо на танҳо дар ҳаёти мардумони Осиёи Миёна, балки дар ҳаёти ҳамаи миллатҳои дунё арзи вучуд кардаву то ба ҳол идома мекунад. Дар иримҳо хислатҳои неку бад, эҳсоси шодиву ғам, хушбахтию бадбахти ва дигар тазодҳои зиндагии мардум акси худро ёфтааст. Зотан, онҳо маҳсули таҷрибаи чандинҳазорсолаи одамоне буда, дар онҳо унсурҳои давраҳои ибтидоии ҳаёти инсонӣ, аз ҷумлаи унсурҳои оташпарастии дини зардуштӣ, ақидаҳои то исломиву исломӣ пайваставу омехта зӯҳур кардааст. Ҳарчанд, аксарияти ин шугунҳо хурофотӣ ба назар падид ояд ҳам, дар зимни онҳо маъноии амиқи тарбияи инсон ва ахлоқи ӯ меистад.

ТАҲЛИЛИ АДАБИЁТҲО ВА УСЛУБҲО

Шугунҳо (ирим-сирим) - гарчанде аз жанрҳои паҳншудатарин маҳсуб ёбад ҳам, мутаассифона, ин навъи эҷоди мардумӣ паси пардаҳо монда, аз назари муқаққиқон дур

афтодааст. Чустучӯҳо дар ин самт ба ин хулоса овард, ки доир ба ин навъи эҷоди шифоҳии халқ дар адабиёти тоҷик ва ўзбек маълумоти мукаммале ба чашм намерасад. Жанри шугунҳо матни шифоҳист, ки мисли зарбулмасалу мақолҳо, ҳаҷман хурд буда, хусусиятҳои асосии он аз рӯи ягон нишона, ҳодиса, воқеъа, ҳолатҳои табиӣ, рафтору ҳаракат муайян гардида, хулосаҳои ҳар яки он натиҷаи таҷрибаи асрҳои аср аз сар гузаронидаи мардум мебошад. Имрӯзҳо ҳам дар қатори дигар миллату халқиятҳо, байни ўзбекону тоҷикон ҳам итоат ва эътимод ба иримҳо идома ёфта, бе онҳо тамаддуни мардуми таҷҷоии минтақаҳо тасаввур кардан ғайри имкон аст, зеро рӯзе нест, ки мо бо нишонаҳои ирим-сирим дучор наоем, аз тарафи калонсолон *“Ин тавр кардан мумкин нест, он тавр кардан мукин нест”*-ро настунида бошем. Масалан, *“Пагоҳии барвақт, писарам ё духтарам аз ҷои хобат бо пойи ростат хез, сару рӯятро бо дастони ростат шӯй, чойро бо дастии ростат дароз кун, нонмайдари тағи дастархон нагузор”* ва ин қабил суханони насиҳатомези мӯйсафедонро борҳо шунидаем ва хуб медонем, ки зеро ин гуфтаҳо ҳикмате нуҳуфтааст. Пайдоиши ҳар ирим ва кашфи ҳикмати он, дар форклоршиносии тоҷик ва ўзбек, таҳқиқ меҳӯҳад.

Як қисми ириму сиримҳо аз замони қадим сарчашма гирифтааст. Одамон ба ҳамаи ҳодисаҳои табиат: боридани барфу борон, садои тундар, тӯфону бӯрон, омадани селу обхезӣ, заминларзаву вазидани шамолу гирифтани ҳаво, сабабҳои торикӣ шабу равшани рӯз маълумот надоштанд ва пайдоиши баъзе ириму сиримҳо аз ҳамин ҷо сарчашма мегирад. Ҳатто баъзеи онҳо дар *“Авасто”* ва дигар манбаъҳои таърихӣ ҳам дидан мукин аст.

НАТИҶАҶО ВА МУҶОКИМА

Жанри иримҳо аз жанри панду ҳикматҳо бо баъзе хусусиятҳои худ тафовут дорад. Умумияти онҳо аз он иборатанд, ки мисли панду андарзҳо ҳадафи тарбиявӣ доранд, фарқият дар ин аст, ки дар панду андарзҳо хулосаҳои мантиқӣ ба назар расанд, дар ириму сиримҳо ин ҳадаф бо пешгӯӣҳои беисбот дода мешаванд. Тафовути дигар боз дар он аст, ки панду ҳикматҳо аксар дар қолаби назм дучор меоянду ириму сиримҳо дар қолаби наср. Гоҳо чунин ба назар мерасад, ки донишгари иримҳо ба аҳли илм заруратҳо дорад. Чунончӣ: *“Абр агар аз қибла хезад, сахт борон мешавад, Шоҳ агар одил набошад, мулк вайрон мешавад”*.

Барои донишгари рӯҳияти халқ ва ё миллате шиносӣ ба урфу одат, маросимҳои шодиву ғам ва ириму сиримҳои онҳо зарурате пеш омада, мушоҳидаи ириму сиримҳои мардум дар муайяннамоии муносибати одамон ба дину оин, русуму суннатҳои милливу хурофот, нақши қолибе дорад. Шугунҳо ҳатто дар русуми давлатдорӣ, ҳаёти иҷтимоиву иқтисодӣ ва маънавии мамлакатҳо мавриди истифода қарор додаанд. Агарчанде ириму сиримҳо дар динамон мамнӯъ аст, байни диндорон ҳам нафарони зиёде машғули ириму сирим кардан мебошанд, ки мардум онҳо **иримчӣ** меноманд. Нуктаи назарҳо дар ин бобат ба ин хулоса овард, ки тавачҷӯҳи одамон ба ириму сиримҳо бештар аз надонишгари мазмуну мундариҷа, моҳият ва аҳамияти он сар задааст. Агар одамон сабабҳои пайдо шудани иримҳо донанд, аксари онҳо аз машғули ба иримҳо даст мекашанд, зеро ҳар ириму сирим дар худ ҳикматеро парварда, мақсаду вазифаи муайянеро дорост.

Бояд қайд кард, ки на ҳамаи шугунҳо асоси илмӣ доранд, дар баъзеи онҳо сохтакорӣҳои мардум низ бисёр ба чашм мерасанд. Вожаи ирими дар луғатҳо ба маъноҳои бо ягон мақсадеву нияте иҷроӣ кореро вобаста ба хурофот эзоҳ додаанд. Чунончӣ, баъзеҳо аз тӯйхонаҳо ба нияти нек ягон чизеро ҳамроҳи худ гирифта меравад, то ҳамин гуна маракаи хуш дар оилаи онҳо ҳам ба вуқӯъ пайвандад. Аз ин жанр барои тарбия ва таълими фарзандон ҳам фаровон истифода кардаанд, масалан: *“Ба об тӯф нақун, ки ваззӣ мешавӣ”*, *“Бо либоси нав назди оташ нарае”*, *“Бо алае бозӣ нақун”* ва ғайраҳо.

Шугунро баъзеҳо яке аз жанрҳои хурофотӣ мепиндоранд ва таъкид ҷоиз аст, ки бо вучуди хурофотӣ буданаш, дар замири ҳар ирим ният ва мақсади неке низ қарор дорад. Ириму сиримҳо на танҳо дар мамолики мусалмонӣ рушд кардааст, балки дар тамоми мамлакатҳои касоду мутараққии дунё низ фаровон истифода мешавад, аз қабилӣ Япония, Амрико, Фарансия, Англия, Руссия, Хитой, Корея, Ҳиндустону Эрон ва ғайра. Ҳоло ҳам дар баъзеи ин мамлакатҳои мутараққӣ аз рақами 13 ва 99 парҳез доранд, ки гӯё ин рақамҳо бебарор бошанд, ҳатто дар меҳмонхонаҳо ҳуҷраҳои *“№13 ва №99”* вучуд надорад, дар биноҳои серошӯна, баъди қабати 12, қабати 14 рақамгузорӣ гаштааст.

ADABIYOTSHUNOSLIK

Одатан иримҳоро барои аз чашми бад нигоҳ доштани худу наздикон, аз зиёну зарарҳои чизҳои мавҳум, барои наҷот ёфтан аз балоҳо, пешомадҳои нохуш истифода мекунанд. Аксари иримҳо ҳар яки моро барои ба тартибу низом даровардани одобу ахлоқ, аз ҳар гуна корҳои ношоам, парҳез аз одобу ахлоқи бад, тозаву озода нигоҳ доштани хонаву ҷойи зист, дурусту ҷо ба ҷо гузоштани асбобу анҷоми рӯзгор, доду гирифтани чизҳоро бо пайвандону ҳамсояҳо водор менамояд. Аслан иримҳо ҳушдор медиҳад, ки аз ҳодисаю воқеаҳои зиндагӣ воқиф бошем, ба решаҳои асливу асотирии қавми хеш бештар таваҷҷуҳ зоҳир намоем, пайвандӣ ба гузаштаву имрӯзу ояндаи худро нигоҳ дорем. Шугун чун эътиқоди мардумӣ барои ҷуқуртар омӯхтани ҳодисаву воқеаҳои ҳаёту зиндагӣ кӯмак расонда, ин жанрро агарчӣ хурофотӣ қаламдод намоянд ҳам, моро бо гузаштаи дури ақоиди мардумамон шинос менамояд. Шугун чунин жанри хурдест, ки вобаста ба ҳодисаю воқеа, рафтори одамону ҷонварон ва ҳолатҳои рӯҳии инсонӣ пешгӯӣ ва фол гирифта мешавад. Дар асл бошад, иримҳо дар асоси такрори ҳодисаҳо ва таҷрибаи ҳаёт пайдо гардида, боварӣ нисбати онҳо аз ин ҷиҳат афзуда, ки ҳодиса ва воқеаҳои ғайриоддиву ғайриҷашмдоште дар зиндагӣ мувофиқи қонуниятҳои ба худ хоси ҳаёти воқеаҷӯраду бо ягон чизе иртибот дорад. Иримчӣ-шахсест, ки ба ҳар гуна зиёну зарар, аз Худо неву аз ғайр ҳам бовар дорад. Саволе ба миён омаданаш табиист, ки чунин ҳодиса ва воқеаҳо, ки дар ҳаёти инсонӣ рух медиҳанд, чаро дар дини ислом мамнӯъ гаштааст. Шояд ҷавобаш ин бошад, ки аз такрори ин боварҳо дар одамон ширк пайдо мегардад, зеро дар яке аз рукнҳои имон ҳам таъкид ёфта, ки тақдир неку бадро бояд аз Парвардигор донист на аз ҳодисаю воқеаҳои дигар.

Ба шугунҳо бовар кардану эътиқод доштан низ яке аз анъанаҳои мардумӣ маҳсуб меёбад. Мардум, ки офарандаҳои шугунҳоянд, ин анъанаро аз насл ба насл интиқол медиҳанд. Илова бар он, қариб дар ҳамаи соҳаҳои ҳаёт дар шаклҳои гуногун боварӣ ва эътиқоди мардумӣ дида мешавад. Дар сураи “Нисо”, ояти 48 омадааст: “Албатта, Парвардигор ба худ (ягон чизро) шарик кардагиро намегузорад. Гуноҳҳои дигаронро барои бандҳои хостагаш мегузорад, касе ба Аллоҳ (касе ва чизро) шарик кунад, пас ӯ гуноҳи бузургро ба худ раво дидааст”

Парвадигор ба пайғамбарон - мӯъҷиза, ба авлиёҳо - каромат ва ба бандҳои хоси худ - илҳомро ато намудааст. Ва дар ҳаёт ин чор ҳолати фавқуллода, нақши худро доштааст:

1. Мӯъҷиза - як ҳодиса ва ҳолатест, ки пайғамбарон барои дафъи мункириён бо нишон додани баъзе ҳолу ҳолатҳо истифода кардаанд.
2. Каромат - ҳолатҳоест, ки аз тарафи авлиёҳо ва шахсони хоси аҳли шариат, ки худотарсу худҷӯянд, нишон дода мешавад.
3. Маунат - ҳаводиси ғайритабиист, ки аз ҷониби шахсони ҷудогона зоҳир гардида, асоснокии он фош карда намешавад.
4. Макр ва истидроҷ - ҳолати онҳоест, ки аҳли бидъат ва малайи Даҷҷоланд. Онҳо иддаои худогӣ доранд ва баъзе ҳодисаҳоеро зоҳир менамоянд ба монанди сеҳру ҷоду, ки аз тарафи Парвардигор барои боз ҳам худнамоӣ кардани онҳо дода мешавад. Дар ин хусус ояи Парвардигор аст, ки мегӯяд: “Ба онҳое, ки роҳи куфрро интихоб намудаанд, ба онҳо мӯҳлати (ва майдон) оқибат додаем, то пиндоранд, ки онҳо корҳои некро анҷом дода истодаанд. Лекин мо баҳри зиёда гуноҳ кардани онҳо имкон додаем. Дар асл баҳри онҳо залолат хоҳад буд. (сураи “Оли Имрон” ояти -178).

Дар ҳадисе ҳам омадааст: “Ҷодугарӣ ва хурофот бо бутпарастӣ алоқаманд аст”. Дар ҳадиси дигар низ таъкид ёфта: “Шахсе, ки фолбинӣ мекунад, аз аҳли ислом нест”. Халифа Ҳорун-ар-Рашид аз донишманд Абӯ Юсуф пурсид:

-“Шабона нохун гирифтани мумкин аст?”.

Абӯ Юсуф дар ҷавоб гуфт:

-Корҳои хуб тағйирнопазиранд.

Дар ҳамин бобат бояд қайд кард, ки дар замонҳои қадим ҷароҳҳои равшанидеҳӣ мувофиқ набуданд, одамоне, ки чашмонашон хиратар бошад, ҳангоми шабона гирифтани нохун ба худ ҷароҳате расонданашон мумкин буд. Бинобарин рӯзона гирифтани нохунро тавсия карда, ана, аз ҳамин ҷо шабона нагирифтани нохун ба ирим табдил ёфтааст.

Дар Юнони қадим мегуфтаанд, ки шахсе дурӯғ гӯяд, дандонаш дард мекунад. Боре Ян Юан, ки яке аз шогирдони донишманди қадими Хитой Конфутсий будааст (ҳамзамони пайғамбарон Нӯх Иброҳим алайҳиссалом мебошад), пурсидааст:

-Устод, бигӯед, ки одамӣ чист?

Устод дар ҷавоб гуфтааст:

-Худро забт карда тавонистан ва ба урфу одатҳои мардумӣ амал кардан.

Чун Ян Юан шарҳ мекоҳад, устод чунин ҷавоб додааст:

Урф набошад – нигоҳ накун,

Урф набошад – гӯш накун,

Урф набошад – гап назан,

Урф набошад – амал макун.

Дар дини Ислом, мо акси ин таълимотро мебинем, чунки ҳама гуна хурофот одамро ба гумроҳӣ ва сӯи қуфр мебарад. Алишер Навоӣ дар асари машҳури худ “Маҳбуб-ул-қулуб”, дар боби 22, ки “Танбеҳот” унвон дорад, чунин менигорад: “Ёр ҳамон аст, ки ҳар чизеро ба худ раво набинад, ба ёри худ ҳам раво набинад, чизеро, ки баҳри худ лоиқ медонад, ба ёри худ ҳам лоиқ донад”. Ин шакли таълимотро мо дар гуфтаҳои Конфутсий ҳам мебинем, ба шогирдаш Товит гуфта буд: “Чизеро, ки худат бад мебинӣ, ба дӯстат ҳам раво мабин”. Чун ириму сиримҳо ҳам ба урфу одатҳои суннатӣ мубаддал гардидаанд, онҳоро вобаста ба моҳияташон метавон чунин гурӯҳбандӣ кард:

1. Иримҳое, ки орзуву омили мардумро ифода мекунанд.

2. Гуфтаҳои ириммонанде, ки аслан ирим нестанд.

3. Иримҳое, ки саҳт хурофотианд.

Ба гурӯҳи аввал иримҳое дохил мешаванд, ки дар онҳо орзуву омол ва ниятҳои неки мардум акси худро ёфта бошанд ҳам, асосҳои илмӣ надоранд. Масалан, волидон ҳангоми номгузорӣ ба фарзандон номҳои одамони машҳур, пайғамбарон, олимон, ҳунармандону санъаткорони маъруф ва дигар шахсони дӯстдоштаи худро мегузоранд, амсоли Довуд, Исо, Мӯсо, Иброҳим, Муҳаммад, Сино, Саъдӣ, Ҳофиз, Шероз ва ғайраҳо. Бояд таъкид кард, ки ин баҳши иримҳоро боз ба якҷанд зербандҳо тақсим кардан мумкин аст.

Ба гурӯҳи дуввум гуфтаҳои, ки ба иримҳо шабоҳат доранд, лекин дар асл онҳо ирим нестанд. Чунки онҳо асосҳои илмӣ доранд ва аксари онҳо панду андарз ё худ ҳикматро мемонанд. Ин қабил гуфтаҳо бештар байни аҳли шариат сурат мегирад. Чунончӣ: ҳама корро аз тарафи рост сар кардан; яъне ҳангоми ба ҷойҳои пок даромадан бояд ба пойи рост даромад ва ба ҷойҳои нопок бо пойи чап. Маълум аст, ки ҳангоми пойи ростро гузоштан одам агар афтад, ба пеш меафтад, яъне ба ҷойи пок ва ҳангоми пойи чапро гузоштан афтад, ба қафо меафтад, яъне боз ба ҷойи пок

Ба иримҳои хурофотӣ ҳамон ириму сиримҳое дохил мешаванд, ки ягон асоси илмӣ надоранд, бофтаҳои ҳаёлотие беш нестанд. Ин гуна иримҳоро иримҳои (бунявӣ) генетикӣ, ё худ хунӣ гуфтан ҷоиш аст, чунки аз хун ба хун ё худ аз пушт ба пушт гузашта, давом ёфта меояд ва чуноне қаблан ҳам зикр намудем, ин гуна иримҳо на танҳо байни мусулмонҳо балки дар тамаддуни ҳамаи миллатҳои дунё ба чашм мерасад. Ҳатто мамлакатҳои пешрафтаи дунё аз ин гуна иримҳо ори нестанд. Баракс дар баъзе мамлакатҳои мутараққии дунё ин гуна иримҳо ба дараҷаи давлатӣ расидааст. Масалан, дар аксарияти мамлакиҳои дунё агар гурбаи сиёҳ пеши роҳи касеро бурида гузарад, фоли бад аст, лекин ягон ҳуҷчат, далел ё исботи илмӣ оварда наметавонанд.

ХУЛОСА

Афкори мардум роҷеъ ба масъалаҳои гуногуни зиндагӣ чӣ дар гузаштаву имрӯз мухталиф ва хеле зиёданд. Яке барои рушани андохтан ба масъалае ҳақиқати воқеӣ ҷӯяд, дигаре бар он бовар аст, ки нияте, дуо, рафторе боиси ҳалли масъала ва ё муаммо буда метавонад. Ва ҳамин бовар карданҳо ба рафторҳои аҷибу нерӯи фавқуллода то ба дараҷае расида, ки баъзан одамони ба қавле интелегент ҳам гоҳо ҳуҷҷати аз пайи иҷрои он амалҳо, яъне ириму сиримҳо мегарданд. Ва воқеан ҳам шояд бо амри тасодуф нияте ҷомаи амал пӯшад, аммо имрӯзҳо, ки илм ба дараҷаи зарурӣ рушд кардааст, исботи воқеиро талаб менамояд. Ба шугунҳое, ки асосҳои табиӣ, илмӣ, динӣ доранд, пайравӣ ҳеч гоҳ зарар надорад ва ба он ириму сиримҳое, ки ҳеч асосе надоранд, дурӣ чустан аз манфиат ҳоли нахоҳад буд.

ФЕҲРИСТИ АДАБИЁТҲО (LIST OF REFERENCES)

1. Қуръони Карим маънолари таржимаси. (таржимон Шайх Абдулазиз Мансур), Тошкент, Ислом унверистети, 2009. (Translation of the meanings of the Holy Quran. (translated by Sheikh Abdulaziz Mansur), Tashkent, Islamic University, 2009).
2. Ислом энциклопедияси. Тошкент. Ўзбекистон миллий энциклопедияси. 2004. (Encyclopedia of Islam. Tashkent. National encyclopedia of Uzbekistan. 2004).
3. Алишер Навоий. Мажолис-ун-нафоис. Тошкент. Ўздавнашр. 1948 (Alisher Navoi. Majolis-un-nafois. Tashkent. Reprinted. 1948)
4. Фарҳанги забони тоҷикӣ. СЭ. Москва 1,2 жилд. 1969 (Culture of the Tajik language. SE. Moscow in 1.2 years. 1969)
5. А.Насриддинов. Маърифат ва шарҳи адабиёт. Душанбе, 1991. (A.Nasriddinov. Knowledge and interpretation of literature. Dushanbe, 1991).